

kuris vėliau buvęs išverstas į anglų. Kitos tautos turi kitokių ekvivalentų nesuprantamam dalykui nusakyti – tai gali būti kinų, hebrajų, arabų kalba. Lietuviai vartoja frazeologizmą „paukščių kalba“.

W. Miederio studijos, monografijos, straipsniai visados patrauklūs skaityti. Žavi mokslininko atida detalėms, nuoseklumas sekant konkrečių posakių kilmės ir istorijos žingsnius, o drauge – gebėjimas aprepti visumą. Kiekvienas aptartos knygos skyrius – atskiras pasakojimas apie asmenybę, jos siekius ir priemones tiems tikslams pasiekti. Čia svarbu viskas – istorinis kontekstas, politiniai, socialiniai, kultūriniai aspektai. Visiems šiems lyderiams, politiniams veikėjams būdingas gebėjimas patarles panaudoti ir argumentavimo galiai, ir emociniam paveikimui sustiprinti. O šiuos pasakojimus sudėjus į vieną, atsiskleidžia išsamus W. Miederio tyrimas, kokia paranki, įdomi ir galinga viešojo diskurso priemonė yra patarlė, kaip įvairiai ji gali būti panaudota. Atkreiptinas dėmesys į bendrą knygos stilistiką, viena vertus, rodančią autoriaus kūrybiškumą, antra vertus, atspindinčią kai kuriuos būdinguosius šiuolaikinės patarlių vartosenos bruožus, kaip antai patarlę panaudoti pavadinime ir nuo jos plėtoti visą pasakojimą. Ir knygos, ir visų skyrių pavadinimai iš dviejų dalių: tai temai tinkamos arba pristatomai asmenybei būdingos patarlės ir jos paantrašės, nusakančios, apie ką bus kalbama tame skyriuje.

Dalia Zaikauskienė

Viktorija Daujotytė. IŠ BILEIŠIŲ VASARŲ, parengė Jurga Sadauskienė, Kaunas: Prigimtinės kultūros institutas, 2020. – 296 p.

Ką tik pasirodžiusi Viktorijos Daujotytės knyga *Iš Bileišių vasarų* tęsia knygų, skirtų tradicinės kultūros refleksijoms, tradiciją. Dar nuo XIX a. pabaigos lietuvių kultūrininkų galvoje svarbią vietą užėmė ne tik nykstančios lietuvių kalbos, tautosakos, bet ir nykstančio tradicinio kaimo apmąstymai. Svarbiausių tradicinės gyvensenos bruožų degradacija, nykimas, išstūmimas yra smarkiai įsirėžę tiek moksliniuose etnologiniuose, kultūrologiniuose diskursuose, tiek meninėje XIX–XX amžiaus lietuvių prozoje ir poezijoje apie kaimą, žemdirbį, tradicinę bendruomenę. Praeities ilgėjimasis ir resignacija ryškiau pasigirsta jau Mikalojaus Katkaus „Balanos gadynėje“, Antano Barausko „Anykščių šilelyje“, itin ryškiai atveriamą Justino Marcinkevičiaus kūryboje, Marcelijaus Martinaičio eseistikoje, Romualdo Granausko prozoje. Viktorija Daujotytė taip pat tęsia šią tradiciją, tik kalba jau apie XXI amžiaus lietuvišką kaimą, kuriame nyksta senasis gyvenimo ir bendravimo būdas, kaimą, kuriame beveik nelikę senųjų gyventojų, o jų vietoje įsikuria nauji, mažai ką bendra su senbuviais ir senąja gyvensena turintys žmonės. Tradicinio kaimo situacijai matyti, pajauti ir suvokti pasirinktas pašalietės vasarotojos žvilgsnis, kuriuo – kai kada per atsargų atstumą, kai kada jautriau priartėjant, įsižiūrint – matuojama dabartinio kaimo realybė ir žmogaus galimybė būti savimi, įsibūti vietoje, pritapti, sąveikauti su aplinka. Tiek temiška, tiek iš dalies ir pagal mąstymo objektą knyga panėši į ankstesnę autorės tekstų rinkinį *Prigimtinės kultūros ratilai* (Vilnius, 2017), kuriame tradicinė kultūra,

prigimtiniai dvasiniai žmogaus poreikiai, lietuviškosios pasaulėjautos tradicija perkainojami skaitant lietuvių literatūrą, remiantis asmeniniais patyrimais, fenomenologine žiūra. Kita vertus, naujoji knyga savita autobiografiškumu, intymumu, asmeniškumu. Joje – intensyvios kūrybingos sąmonės kasdienybės dokumentika, kurią tik labai sąlygiškai galima pavadinti „atostogaujančios sąmonės užrašais“.

Knygoje pasirinkta savita dėstymo forma – marga atsiminimų, refleksijų, haiku ir impresijų gija vyniojasi tarsi visai atsitiktinai. Kuriamas įspūdis, kad fiksuojama vaizdų ir minčių seka yra kaip tik tokia, kokia vieną ar kitą vasaros dieną bus buvusi. Kūriny – lyg autentiškas dienoraštis, kuriame fiksuojami dienos įspūdžiai, reakcijos į aplinką, į viename didžiausių Aukštaitijos gatvinių kaimų įsigytus senus namus pasiekiančias naujienas, knygas, sutinkamus žmones. Stilistikos ir tematikos požiūriu nevienalytis tekstas skaitytoją nuteikia netikėtumams, neleidžia įsibėgėti, praslysti žvilgsniui, sustabdo jį ties kiekviena pastraipėle ar posmu ir vėčia susikaupti kaskart iš naujo, kiekvieną fragmentą išgyventi kaip atskirą, pajauti ar apmąstyti. Tai lėtojo skaitymo tekstas.

Kita vertus, knyga lyg ir neskatinama pernelyg įsitempti. Greičiau – pasitikėti lyriniu subjektu ar pasakotoju, mąstančiuoju. Eilijuojama ir kalbama taip, kad atstumas tarp skaitytojo ir autoriaus maksimaliai sumažinamas. Nėra atitraukto pasakojimo trečiuoju asmeniu, nėra siužeto ar siužetų, nieko, ką galėtum stebėti iš šalies, analizuoti. Belieka pasinerti į vaizdų, emocijų ir minčių srovę ir leisti nešamam. Tik toji srovė ne lyrinė – veikiau egzistencinių įžvalgų. Ir intelektualus haiku žanras pasirinktas ne atsitiktinai: glaustos, minimalistinės strofos, gimstančios žiūrint į lietuviškąjį kraštovaizdį, skamba išties novatoriškai.

Bene daugiausia dėmesio knygoje skiriama dar vis atpažįstamam tradicinio kaimo kraštovaizdžiui, – jis pasakotojai yra ir atgaiva, ir laidininkas tarp jaunystės ir dabarties. Žvilgsniu nuolat grįžtama prie žydinčių gėlynų, žolynų, ežero, pakelės medžių, senųjų gatvinio kaimo pastatų. Viskas fiksuojama įgudusio stebėtojo žvilgsniu – pastabiu, žinančiu, atpažįstančiu. Aplinkos vertė pamatuojama grožiu, galia intensyvinti atsiminimus arba sukelti aukštąsias kūrybines akimirkas. Kūrybingai sąmonei ne mažiau svarbūs ir kraštovaizdyje skambantys garsai – gamtiškieji ir žemdirbiškieji – vyturio, dagiliuko, gervės, gyvulio, dalgio... Daug dėmesio tradicinių darbų judesiams, gestams – dalgio plakimui, šieno grėbimui, bulvių kasimui, sodo diegimui. Visa, kas daroma rankomis, poetizuojama ir sureikšminama. Tarsi rankų darbas išties dar vis leistų stipriau susikabinti su žeme ir gyvenimu, laikytų sąmonę ties čia ir dabar, teiktų atgaivą, leistų palaikyti ryšį su jau išėjusiomis kartomis.

Šalia gamtiškųjų temų lygiomis teisėmis nuskamba ir kultūros tekstai, poezijos ar prozos, meninės ar mokslinės literatūros citatos, profesinių interesų atgarsiai: čia stabtelima ir prie Liongino Šepkos medinių skulptūrų, ir prie Europos katedrų architektūros, iš atminties iškyla lietuvių ir rusų klasikų – Maironio, Salomėjos Nėries, Vinco Mykolaičio-Putino, Anos Achmatovos, Michailo Lermontovo, Fiodoro Tiutčevo citatos, Vaižganto, Šatrijos Raganos, Romualdo Granausko tekstų atsiminimai, čia ir besitęsiantys mintyse pokalbiai su jau išėjusiais amžininkais – Arvydu Šliogeriu, Sigitu Geda, One Baliukone bei kitais. Kraštovaizdį ir save jame patirianti sąmonė prisitraukia ne tik lietuvių, bet ir kitų tautų literatūrą, meną, tiek praėjusių šimtmečių, tiek šių dienų – nuo Donelaičio iki Haruki

Murakami, nuo Šatrijos Raganos iki Ketlin Makgouan. Gana chaotiška išpūdžių virtinė atspindi šiuolaikinio žmogaus – intelektualo akiračio plotį ir sykiu pasimetimą, gal ir nuojautą, kad neįmanoma sąmonėje sutvarkyti tokio dinamiško ir plataus patirčių, žinių ir įvykių pasaulio. Knyga gali būti matoma ir kaip intensyvaus sąmonės darbo dokumentas, kai bandoma atpažinti svarbiąsias dvasines atramas, mokomasi būti, išivertinti, išivietinti, struktūruoti būti. Kaip kokia pagalba sielai aprašomi kasdieniai ritualai (ėjimas prie ežero, plaukimas), natūralumo, paprastumo siekis (vaikščiojimas basomis, buities darbai savomis rankomis, senų rakandų, drabužių saugojimas), moralinių maksimų taikymas (nepažeisti gamtos tvarkos, neskaudinti žmonių, jausti dėkingumą)...

Iš pažiūros asmeniškai kasdienių išpūdžių ir pamąstymų knyga, nors parašyta lyg ir „atostogaujančios“ sąmonės, vis dėlto palieka sudėtingo ir nevienareikšmio teksto išpūdį. Jis sudarytas iš mažų fragmentų, bet visame tekste jauti aiški vienovė – meniniai ir moksliniai argumentai čia susipynę

ir vienas kitą papildo, atliepia, provokuoja, o kasdienė ir dvasinė plotmės ypač arti viena kitos ir viena kitai neprieštarauja. Taip sklandžiai suderinti skirtingus žanrus, stilius, kalbėjimo būdus, įkvėpimą ir kritinę mintį gali tik didelę rašymo ir gyvenimo patirtį turinti asmenybė, kurios kūrybinė valia nepaiso nei kūrybinei, nei akademinėi ar tiesiog žmogiškai valiai primetamų išorinių rėmų. Skaitytojui leidžiama iš labai arti stebėti brandų žmogaus santykį su savimi, pasauliu ir būtimi. Kaip tik dėl to knyga yra patraukianti ir budinanti.

Leidinį gražiai papildo autorės sūnaus Jurgio Pakerio ir ilgamečio kolegos Regimento Tamošaičio darytos nuotraukos. Jų vaizdai, kaip ir tekstas, „pagauti“ atsitiktinai, nė negalvojant apie knygos iliustravimą, tad skaitytojas turi galimybę akies krašteliu pažvelgti į privatų, nenuodailintą, neretušuotą ir nesurežisuotą profesorės gyvenimą.

Knygos leidybą parėmė Lietuvos kultūros taryba.

Jurga Sadauskienė